

Almenar, 10 de març de 2014

ELS OPERARIS DE L'AJUNTAMENT S'ESPERAVEN al primer replà de l'entrada del cementiri amb les eines a la mà i posat respectuós. La seva indumentària, d'un verd llampant, malmetia l'equilibri cromàtic d'aquell espai. El tiet Simon els va donar la mà sense dir bon dia, perquè no ho era, i va caminar darrere d'ells acompanyat del Joan, el meu cosí.

Ma germana, ma cosina i jo els vam seguir per aquells giravolts de tristesa, vorejant les parets glaçades de retalls de marbre, florides de plàstic menjat pel sol, com un "patchwork" mal acordat i esmorteït. Vam arribar a la part més alta del cementiri, al passadís sense sortida on hi ha el nínxol familiar. Endevinant que la maniobra d'exhumació requeria espai, el tiet i el meu cosí es van quedar dalt de les escales que donen accés al passadís. Nosaltres tres, no pas per qüestions tècniques sinó per preservar-nos del xoc de veure l'escena de massa prop, vam fer el mateix.

Vaig llegir les lletres niquelades sobre la llosa de marbre: "Família Bardají Miranda". Sempre fa estrany veure el teu cognom escrit sobre una làpida... Vaig recordar el mateix sentiment trenta-nou anys enrere, quan uns altres operaris entaforaven en aquell nínxol el cos de la padrina que havia mort fora de temps, després d'un dissortat accident davant de casa. Ara, trenta-nou anys després, només faltaven unes

hores perquè en aquell mateix forat hi possessin el cos del tiet Josep, el germà petit de la mama que marxava, també, fora de temps. Els grinyols de la petita bastida per on s'enfilaven els operaris van distreure el pensament.

El tiet va baixar un parell d'escalas. Mon cosí va fer el mateix. Un dels nois va posar una eina plana en una de les vores de la làpida. Abans de fer força es va girar i va buscar la mirada de consentiment del tiet. A la primera estrebada, amb un cruixit fred, la pedra va cedir. Els dos joves la van baixar i la van recolzar a la paret del costat on no hi havia nínxols.

La Dolors, la Tere i jo, immòbils, observàvem l'operació des de dalt de l'escala. Totes tres ens havíem entestat a acompanyar el tiet per no fer-lo passar sol aquell tràngol.

—Això és més cosa d'hòmens. Ja hi anirem jo i el Joan —havia decretat ell la nit abans.

No li vam fer cas. Al matí, quan ens va veure esperant-lo davant la porta de casa seua li van brillar els ulls. Era evident que agraïa la nostra companyia.

—Xiquets! —només va dir. Era la seva particular manera de dir xiquetes per saludar-nos.

Estava desenaixat, el tiet. Acabava de perdre un germà, que més que germà era un amic, va dir plorant mentre caminàvem pels carrers empinats que pugen al cementiri.

Si aquella pèrdua ja era prou amarga per a ell, ara encara s'havia d'exposar a la cruesa de veure les despulles dels seus pares, perquè havíem decidit que el tiet que acabava de morir, solter com era i el petit dels quatre germans, havia de descansar al costat d'aquells que li havien donat la vida.

Els obrers van iniciar una repicadissa de cops de mall per trencar l'envà de guix i maons. Malgrat l'intent de ser respectuosos picant lentament, el resultat dels seus gests irrompia en el silenci del cementiri d'una manera violenta i cada patac m'esclatava al cap i produïa una onada de tremolor que em recorria l'esquena i s'aturava als genolls.

Una escata de guix que va sortir projectada va anar a parar a l'americana del tiet. Ma cosina va baixar dos esglaons per espolsar la crosta blanca que maculava el dol de la jaqueta de son pare.

La Dolors i jo vam seguir amb els ulls el taloneig de la Tere que recuperava el seu lloc al costat nostre, dalt de tot de les escales. Estrenava uns botins Moschino de pell negra i sola roja, sensualment tancats amb una cremallera que li cenyia el turmell per darrere. Els talons, de vertigen, reposaven sobre una tapeta, també roja, en forma de cor. Estava especialment guapa. A més dels botins, la Tere estrenava parella i, malgrat la tristor, tota ella revelava el poder afavoridor de l' enamorament.

Es van aturar el taloneig i la repicadissa i els dos taüts van quedar al descobert. Els obrers van estirar la caixa que els quedava més a mà. Amb tota la solemnitat que van poder, van dipositar el taüt de la padrina al peu de l'escala, dalt de la qual nosaltres tres, amb els braços enllaçats, com quan érem petites, ens preparàvem per rebre l'impacte d'una imatge que ja sospitàvem inesborrable. Mentre alçaven la tapa em començava a penedir d'haver volgut presenciar aquella exhumació. M'incomodava el sentiment d'estar violant una intimitat que ni jo ni cap persona en vida no teníem el dret de conèixer. Tots els temors, totes les culpes, tota la por es van esfumar rere la pols que va sortir del taüt i van donar lloc a un sentiment d'immensa tendresa quan vaig reconèixer la figura tan familiar i estimada de la padrina. En dos segons, aquell cos tan buit de vida es va omplir del seu record i em semblava que la veia assegudeta a la cadira de bova a la porta del forn, esperant els darrers clients que venien a buscar el pa, amb les mans creuades sobre la falda, com les tenia ara, i amb el cap inclinat cap a l'esquerra expressant la nostàlgia de tantíssims anys sense tenir el padrí al costat. Vaig plorar i no pas de por, sinó de l'enyor de la seva olor, de la seva veu, de l'escalforeta

dels seus peus quan la Dolors i jo, petites, dormíem amb ella i al llit ens arribava l'olor del pa que els tiets coïen a baix al forn...

El tiet Simon es va ajupir al costat del taüt. El vàiem d'esquena, però s'endevinava aquell gest tan seu d'avançar el llavi de baix cap a un costat per evitar que la humitat dels ulls li baixés per la cara.

—Va, papa... —va dir el Joan posant una mà confortadora a l'espatlla de son pare.

Es va incorporar. Es va treure un mocador perfectament plegat de la butxaca i es va fregar el nas, tot just, i el va tornar a guardar ràpidament mentre frenava, posant un peu més endavant que l'altre, el balanceig neguitós del seu cos. Amb un cop de cap va indicar als joves que procedissin a treure l'altra caixa.

J. B. Les inicials clavades a la fusta de la segona caixa lluïen daurades com si no hagués passat el temps. Visiblement més atrotinat que l'altre, el taüt del padrí es va escular a la primera maniobra i, malgrat els intents dels operaris per retenir-ne el contingut, la seva calavera es va estavellar contra el terra i el fustam que encara quedava dins el nínxol es va desintegrar deixant anar un núvol cendrós. Tots vam ofegar un crit d'esglai. Com un llamp, el tiet va agafar la calavera amb les dues mans, la va observar uns instants i amb veneració la va posar a tocar de la padrina.

Volia que no hagués passat res de tot allò i desitjava no haver-ho vist perquè no es convertís en una imatge recurrent per a les meves pors. Mirava la cara desencaixada del meu cosí, em sentia el cor bategant a la gola i escoltava la respiració angoixada de ma germana que es debatia per atendre la sobtada pal·lidesa de ma cosina a punt de desplomar-se i per calmar la meva tremolor descontrolada. La mirada serena del tiet, el seu aplom, ens van tornar a tots la força. Algun gest de la seva cara ens va fer entendre que estava orgullós del privilegi que aquell incident li havia atorgat de tornar

a tocar el seu pare. Es va mirar les mans cendroses i li va brillar un estel als ulls. Sense espolsar-se-les, va buscar entre les restes que encara quedaven al nínxol i en va treure les inicials daurades que s'havien després del taüt. Amb tota la delicadesa del món les va dipositar dins la caixa, va tocar els vestigis d'un rosari que duia la padrina i va indicar als operaris que ja ho podien tancar.

Durant uns instants encara, vaig poder escrutar el contingut de la caixa. Aquell desordre d'ossos, aquells dos cranis junts, lluny de semblar-me un espectacle macabre se'm van revelar com la imatge més tendra del món.

Com les seqüències d'una pel·lícula, em venien al cap els records de tot el que havia viscut amb la padrina i repassava l'argument de la vida del padrí, a qui tot just vaig conèixer però que la mama i els tiets rememoraven a cada dinar de família. Protagonista de les anècdotes més emocionants i entranyables, objecte de respecte i admiració dels seus fills, el padrí s'havia convertit en una figura llegendària per a tots els de casa i ara no em podia avenir de tenir-lo allí davant, la seva pols barrejada amb la pols de la padrina, en una immobilitat i una mudesa perpètua. Aquelles restes que insistien a dir-me que no som res em van inspirar unes ganes boges de saber-ho tot d'ells, de reconstruir-los la vida, de revivre la història del seu amor, de trobar entre les engrunes el racó exacte on hi havia escrit el codi de la passió que el padrí tenia per França, de desxifrar-lo a poc a poc i poder-li dir que, per les lleis de la poesia i la màgia de la vida, jo havia heretat aquella mateixa passió. Hauria volgut explicar-li que, des de ben joveneta, vivia presa d'una estranya nostàlgia d'aquell país que ell també havia estimat i d'un interès obsessiu per la seva llengua i...

Lents, silenciosos, van començar a sonar dins el meu cap els acords de velles cançons franceses que els tiets i la mama taral·lejaven sovint quan explicaven que ell les cantava amb enyor tot pastant el pa al forn de casa. Vaig aturar

les notes de “La Marsellesa” que em ressonaven a la gola, inconnexes, com la banda sonora d’aquell curtmetratge mig macabre mig romàntic que estava a punt d’acabar.

Van tancar la caixa, la van fer lliscar dins la foscor del nínxol i van iniciar la reconstrucció de l’envà que, ara sí, els tancava per sempre. Cada maó que col·locaven era un esglaó més cap a l’oblit d’una història que amb els anys acabaria esborrada, soterrada com tantes altres. Tot allò que hem estat i hem fet només és un munt de pols amagat rere la fredor d’un marbre de cementiri, vaig pensar. Aquella exhumació havia posat al descobert la cruesa d’una realitat que habitualment resta oculta i que ens esforcem a amagar, encara més, rere precioses làpides de marbre polit, decorades amb flors i lletres lluent amb el propòsit absurd de voler fer bonic allò que no n’és. Ja no tenia por. La certesa de l’oblit em dolia més que tot el que acabava de veure.

No vam esperar que acabessin. Vam desfer els giravolts de l’anada i vam acabar creuant en diagonal els espais de terra, la ziga-zaga de creus i tombes, per arribar més aviat a la porta de la part baixa del cementiri. Jo avançava amb cura per no esborrar les petjades en forma de cor que anaven deixant les tapetes dels botins nous de ma cosina.

Al carrer, havent passat la porta, la Tere es va girar cap a mi i ma germana. Es va posar una mà a cada costat de la boca, va alçar les espatlles, va encendre els ulls, va obrir una rialla i amb una veu molt fluixeta ens va deixar anar el seu secret.

—Estic embarassada!

Vam anar les tres agafades, com quan ella era petita, pels carrers d’Almenar que ara eren de baixada.

Almenar, primavera de 1921

ELS ANYS VINT HAVIEN CREAT molta expectativa. Al Joan Bardají Fargues, de cal Marongo, però, no li semblaven pas tan excitants. El canvi de dècada només li havia dut un canvi de domicili i a ell, que rondava la vintena, la mutació no li semblava gens avantatjosa. Dels quatre germans, havia estat l'únic sense dret a triar. Instal·lat a contracor al mig del camp, entre l'horta i el secà, trobava a faltar l'ambient del poble. Al capvespre, assegut a la porta de la torre assistia avorrit a la desficiosa simfonia dels grills i agràia el xiscle d'alguna au que els feia emmudir durant uns instants deixant-ho tot en un silenci que convidava a l'enyor.

El Ton, el tercer dels germans, més versat en el món dels negocis que en el cultiu de la terra, s'havia casat feia un parell d'anys amb l'Antònia de cal Roman i s'havia instal·lat temporalment amb la seva dona a la casa pairal del poble, a l'arraval. Aquell casori pretenia ser el detonant del trasllat però, en realitat, si la resta de la família havia canviat de domicili era més per atendre de prop els reclams dels conreus i dels animals que no pas les necessitats dels noucasats. Així doncs, havien anat buidant la casa, i feia més d'un any que s'havien traslladat a viure a la torre que tenien a la partida de la Vall, al peu del pla de la Portella, en un extrem del terme d'Almenar.

La Roseta, la més gran dels quatre germans, casada feia uns quants anys amb el Vicent Pociello, havia fet el mondongo a la carnisseria que la família del seu home tenia als porxos del carrer Major i ara pujava dos fills i mantenia la casa neta com una patena. Com que l'Ajuntament havia fet tancar per insalubres els quioscos de la plaça de l'església que habitualment despatxaven carn, el negoci dels Pociello, sense competència, anava més que bé i els beneficis de vendre carn de porc els van invertir per comprar una casa a la vora de l'església, tocant al fossar, i encara una altra de veïna que albergava el cafè del Tricot. Després de la compra, van reorganitzar els efectius i van rellevar la Roseta del mondongo i la van destinar al negoci del bar, situat al primer pis de la casa, que van rebatejar amb el nom de cafè de Cal Vicent. El fet de tractar amb clientela exclusivament masculina no li feia massa el pes, però aviat s'hi va fer i portava el cafè amb simpatia i autoritat. A la sala de ball que van endreçar a la planta baixa, però, la Roseta no hi va voler posar mai els peus. Feia quatre anys que una malaltia se li havia endut la nena i ella havia promès que li guardaria el dol tota la vida.

El Josepet havia sigut el primer dels tres nois. Aquest fet fortuït l'havia convertit en l'hereu de cal Marongo i era qui s'acabava d'instal·lar a la torre amb la dona, els pares i el Joan, que era el petit. El Josepet s'havia casat només sis mesos abans que el Ton, amb l'Escolàstica Figuerol, una noia d'Os de Balaguer parenta llunyana de cal Tonot, la família més influent i benestant d'Almenar. Els almenarrens, d'entrada, eren una mica escèptics amb els forasters. L'Escolàstica, però, avalada per aquell cognom que, tot s'ha de dir, li feia pujar una mica els fums, de seguida va ser ben rebuda. A banda dels motius de parentela, l'amistat del Josepet amb el fill de cal Tonot va acabar apropant-los en idees polítiques i pocs anys després de casar-se, l'Escolàstica veuria amb orgull el seu home formant part de l'Ajuntament

i cobrant pes en les decisions importants de la vila. Forta i treballadora, s'acostumà de seguida a la vida de pagès i animava el Josepet a fer créixer el patrimoni adquirint qualsevol trosset de terra que es posés a la venda al voltant dels que ja tenien. Els inconvenients d'haver de compartir el mateix sostre amb els sogres i el Joan, el seu cunyat solter, els portava amb més o menys resignació.

El Josep Bardají Figuera, cap de casa dels Marongos, era de tan bo un tros de pa i hauria volgut deixar que la parella acabada de casar visqués sola a la torre almenys una temporada. “El casado, casa quiere”, deia a la seva dona, però la Rosa Fargues era del parer que qualsevol matrimoni jove necessitava un acompanyament i que calia ajudar-los a portar la terra i les bèsties.

—Quan estiguen ben encaminats, ja tornarem al poble. A més, la torre és més gran —deia la Rosa, veient que tant si es quedaven al poble com si anaven a la Vall havia de compartir l'espai amb una de les dues joves—. I si tenen canalla, ja tornaran ells al poble i natures mos quedarem a la torre. Això rai! —precisava.

Com que contrariar la Rosa no sortia massa a compte, van acabar complint les seves ordres i tots cap a la Vall.

Era de caràcter fort, la Rosa. Bona persona en excés, però difícil de tòrcer... D'esperit comerciant, deixava sovint la torre per pujar a vendre's al poble els excedents d'oli, faves i altres productes del camp. De matí carregava la somera i pit amunt fins a Almenar on, sense miraments, desplegava una parada a la porta de la casa de l'arreal, activitat que pel soroll que generava li ocasionà més d'una enganxada amb l'Antònia, l'altra jove, que vivia dalt i sentia envaïda la intimitat de la seva llar.

Mentrestant, l'Escolàstica regnava a la Vall i es permetia llicències que a sa sogra li haurien fet posar les mans al cap. Si la Rosa, des de dalt de la somera, a punt de marxar, havia establert que primer menjaven les gallines, la seva

nora es divertia alterant l'ordre de donar menjar als animals i alimentava primer els conills. Si li havia aconsellat que primer posés les mongetes a l'olla, l'Escolàstica hi posava els naps. Si s'havia d'agranar començant per les cambres de dalt i acabar a l'entrada, ella començava per baix i després pujava a la part de dalt, on aprofitava que no hi havia cap home per mirar-se de gairó a l'únic mirall de la torre que estava estratègicament situat en un espai que anomenaven sala d'estar, encara que no s'hi estava mai ningú i que no era altra cosa que un lloc de pas enmig de totes les habitacions.

El Joan era el petit. Viure a la Vall no li desagradava, però li havia sabut greu no haver pres part de la decisió de mudar-s'hi i, a més, no acabava de trobar el seu lloc entre els pares, son germà i sa cunyada Escolàstica, que aquella primavera ja llúia, encara que molt discretament, un cos de prenyada. Més d'una vegada l'havia vist mirant-se al mirall de la sala d'estar, aplanant-se amb les mans els plecs de les faldilles que dibuixaven una panxa que no era normal. A ell no li havien dit res, però sospitava que la dona del Josepet estava embarassada. Com que ell sempre s'havia deixat guiar i aconsellar pel Josepet, quan aquest, ostentant el paper d'hereu, de germà gran i d'home casat, havia pres la decisió de viure a peu de la terra, no va voler contrariar-lo i va seguir fent de pagès a la seva vora. S'avenien molt i son pare estava orgullós d'aquella avinença. Al Josep li agradava especialment observar-los junts i engrescats en la tasca duríssima de segar l'alfals. Admirat, observava com el Josepet mostrava al Joan la inclinació exacta de la dalla i l'art d'esmolat-la per minvar l'esforç del tall, mentre l'altre seguia les instruccions al peu de la lletra i es divertien reptant-se a veure qui n'avançava més.

Molt sovint, quan acabava el dia, el Joan se n'anava a la torre veïna de l'Ariente, buscant ambient jove i distracció. A falta de la plaça del poble on s'ajuntava amb els amics, ca l'Ariente era el punt de trobada de la jovenalla

del terme. Des d'allí anaven de torre en torre i, tot i no tenir els entreteniments que tenien al poble, s'ho passaven força bé. De vegades, però, preferia quedar-se sol. Baldat per la calor i les llarguíssimes jornades de feina, durant el temps mort que precedia al sopar es quedava assegut a la porta de la torre i s'enyorava recordant la vida que duia al poble: els farts de riure de les nits a la fresca al pedrís de ca la Sisca, una cosina germana amb qui eren nansa i calder; les nits d'hivern a la casa de l'arreal, quan tots els germans eren solters i compartien jocs i cassola a la vora del foc; quan sa germana, la Roseta, dotze anys més gran, l'amanyagava i el feia riure, i li cantava cançonetes mentre anaven caminant; quan al temps de segar i batre l'ajudava a desempolsar la torre perquè s'hi havien de quedar uns quants dies; quan li recitava poemes per ajudar-lo a agafar el son... La Roseta, casant-se, l'havia deixat orfe de la seva alegria, i el Joan la trobava a faltar més que a ningú. Cada vegada que pujava al poble, corria cap al cafè de Cal Vicent per fer-li una abraçada i amarar-se de la seva olor.

El Josepet, que copsava el desencant de son germà petit, aprofitava qualsevol ocasió per fer-li broma.

—Que vas a cremar rastoll? —va preguntar el Josepet, veient el Joan que calava foc a un feix d'argelagues que acabava d'amuntegar damunt una llosa plena de caragols.

—Avui per dinar: caragols a la brutescal! —va anunciar el Joan assenyalant la foguera amb les dues mans com si fos un cambrer refinat.

—Voldràs dir que menjarem caragols brutots —va bromejar el Josepet per desarmar el refinament culinari del seu germà.

Engrescat en la preparació del dinar i rient la gràcia que acabava de fer el Josepet, el Joan va afegir unes fulles d'olivera i un bri de romaní als caragols flamejants.

—Aquí te'ls tens: bruts però ben perfumats. —I va fer giravoltar la mà de morter enlaire per celebrar que acabava de fer un allioli ben lligat.

—Boníssims! —va dir el Josepet, que si no fos perquè aquell plat deixava les mans ennegrides s'hauria llepat els dits mentre anava i tornava de la cuina darrere l'Escolàstica, que hi havia anat a deixar els plats i a agafar un meló.

D'aquella maniobra, la cunyada en va sortir amb les galtes roges i la mà del Josepet marcada a les faldilles, sota el llaç del davantal. El Joan es moria de riure.

—Tu sí que n'ets, de brutot, i no pas els meus caragols! —va dir.

Ella, un pèl ofesa per la falta de delicadesa dels dos germans, per no reprovar el seu home, va censurar les rialles del Joan.

—Juanitooo... —va recriminar l'Escolàstica mirant de reüll el Joan, sabent que al seu cunyat no li agradava que li retoquessin el nom.

Al Joan li va doldre. Ja tenia coll avall que era el petit dels quatre germans i que aquest grau duia associada la condició de cabaler, però el seu nom, Joan, ras i curt, l'enorgullia, i no permetia que ni les formes més amables de diminutius ni les lleis de l'herència l'hi empetitissin.

No va dir res perquè aquella casa no era casa de baralles i alguna cosa li deia que no hi hauria de conviure gaire temps més. Ser cabaler sovint implicava quedar-se solter i treballar per casa, però el Joan somiava amb amoretes. Des de l'hivern tenia una noia al cap.

II

V A SER UNA MATINADA A MITJAN FEBRER. Tot estava disposat per sortir cap a Lleida al mercat. Mentre el pare treia la somera, el Joan va encendre el llum de carbur i el penjà sobre la porta, senyal comú de les cases de pagès per alertar els veïns que ja eren de camí. El punt de trobada era al pla de la Portella. Des d'allà miraven les torres que tenien el llum encès i s'esperaven els uns als altres per fer el trajecte junts. Aquell dia, però, una fina capa de neu ho cobria tot i no brillava cap llum ni a la torre de l'Ariente ni a la del Gros.

—No presta gaire de marxar amb neu —va dir el Josep.

A punt van estar de seguir l'exemple dels veïns i quedar-se a casa perquè la visita al mercat podia esperar una setmana ben bona, però tenien tràmits iniciats a Lleida que reclamaven més urgència que el mercat. Per no marxar sols van optar per anar fins al poble i baixar a ciutat amb la tartana que habitualment assegurava el desplaçament entre Lleida i Almenar. A l'entrada del poble, una colla de veïns agosarats, amb el mateix propòsit que ells, esperaven ser prou nombrosos per emprendre la sortida.

—Esperarem mitja hora més —va anunciar l'amo de la tartana.

El Joan va aprofitar aquella espera per córrer al bar de cal Vicent. Amb l'excusa d'una possible comanda de

la Roseta, veuria sa germana i, de passada, la cursa li escalfaria el cos. Pujant cap a la plaça Soldevila va veure la Dolores del Miranda i les tres filles que marxaven, tot i el fred, a treballar a la fàbrica de filatures del Casals, al poble del costat. L'amo de la fàbrica no estava per pagar les inclemències del temps; la Dolores, amb l'home músic i tres filles, tampoc. Així doncs, amb neu o sense, com cada dia, les quatre dones tiraven a peu cap a Alfarràs. Al Joan, veure-les avançar sota la neu que queia, el va sorprendre.

Si cal Marongo era una casa senzilla, cal Miranda ho era un bon tros més. Vivien en una caseta a la pujada del castell dels moros i si bé els diners hi escassejaven, les ganes de fer feina i la bondat d'aquelles dones vessaven per les finestres.

La bondat també devia vessar per damunt del gruixut mocador que embolicava la Marieta, la mitjana de les tres germanes, i quan es van creuar al peu de la creu de terme, al Joan se li van omplir els ulls de lluentor. La va seguir amb la mirada fins que la Marieta es va confondre entre un grup de fabricanes que seguien el mateix camí.

Després, amb els mateixos ulls, la va veure més vegades: al fossar sortint de missa, al ball de cal Miquelet amb un vestit florejat al costat de sa cosina, a la porta de cal Guerris anant a comprar unes espadnyes per a la Rosario, sa germana petita. S'havien vist tota la vida, és clar, perquè al poble es coneixien tots, però aquell dia, no sabia pas per què, li semblava que la veia per primer cop.

—Adeu —li va dir ell aquell matí.

—Adeu —va respondre ella amb la vergonya a les galtes.

No havien parlat mai abans d'aquell dia, perquè ells, els nois, ben just parlaven amb les noies de la seva quinta, i amb la Marieta es portaven ni més ni menys que quatre anys. I des d'aquell matí, inexplicablement i de manera sobtada, la Marieta li venia sovint al cap.

Una tarda, baixant del castell dels moros, entre les runes del qual compartia cigarrets i secrets amb els amics, el Joan va passar per davant de cal Miranda i va veure la Marieta que cosia a la porta. Al costat seu, sobre un cadiró, tenia exposats cinc o sis talls de sabó de casa. Sa germana petita, la Rosario, els apilava i els desapilava enjogassada i la Marieta, a cada embasta, la reptava:

—Vaaa, Rosario! Que et cauran, i si s'escantellen ja no els podem vendre.

El Joan va deixar el grup i es va interessar pel preu dels talls més grossos. Tot i que a cal Marongo en tenien la casa plena, d'aquell sabó, que prou bones eren sa mare i sa cunyada per barrejar el sagí amb la sosa, en va comprar un bon tros i va arrencar a córrer carrer avall per reunir-se amb els altres nois.

—T'hai vist l'aleta, Marongo! —li va dir el Sisquet, que va clavar-li el colze a les costelles i va entonar a tota veu:

*I les pobres fabricanes
diu que es volen casar,
no saben passar bugada
ni fer rent per a pastar.*

—Au va, ruc! —va protestar el Joan.

La ganyota de protesta encara va encendre més les ganes de burla de l'amic, que va reprendre el seu cant més fort que abans:

*Als domenges al matí
ja en tenen la feina feta,
a mirar-s'è'n al mirall
apariant-s'è'n la tufèra.*

—Que no pots callar, bestiota? —va cridar el Joan.

—Estàs enamorat, Marongo! —va respondre el noi increpat.

El Joan, de la vergonya, l'hauria escanyat. Li va doldre que el Sisquet pregonés d'aquella manera els seus sentiments,

però li va doldre encara més que es burlés de la feina de la Marieta. Alguns homes creien que les fabricanes, dones fortes, valentes i independents, posaven en perill la seva privilegiada condició de mascles i les ridiculitzaven amb aquella cançó. Potser sí que feia per a algunes noies que des que tenien feina a la fàbrica parpellejaven amb menyspreu quan un noi les abordava, però “aquest no és el cas de la Marieta ni de la majoria de dones”, va dir el Joan.

El to burleta de l'amic li va ressonar a les orelles durant els cinc quarts que va caminar fins a la Vall, i la rialla de la noia mentre li donava el tall de sabó el torbava. “Potser sí que estic enamorat”, va pensar mentre mirava d'amagar la compra abans d'entrar a la torre. Ningú hauria entès la seva despesa en un producte que habitualment fabricaven a casa i que, a més, sa mare venia a la botigueta de l'araval, per això, tot just arribar, va embotir el tros de sabó en un forat de la paret de la pallereta, darrere una garbella.

Una veu cridanera que venia del camí li va fer acabar en menys temps del que hauria volgut la maniobra d'ocultar aquell tall de sabó, que ja reconeixia com a penyora d'un sentiment que li era nou. Era la Feliç Alvarado. Amb la cridòria que sempre acompanyava la seva arribada, la Feliç va dissipar tota la solemnitat i el romanticisme que el Joan volia abocar en aquell amagatall.

Malgrat la irrupció inoportuna de la nena, el Joan la va rebre amb la simpatia i la cordialitat de sempre. Era viva i divertida, la Feliç. Havia pujat de Lleida amb l'Andrés i l'Elena, els seus pares. Encarregat de La Canadenc, l'Andrés Alvarado pujava sovint a Almenar a controlar les obres de la central hidroelèctrica. De vegades pujava amb els dos fills petits, el Lluís i la Feliç, i es quedaven uns dies a la torre. Allà jugaven, corrien, saltaven i s'empaitaven, burxant-se, pels bancals.

—Si no pares, t'alçaré les faldilles —li deia el Joan fent veure que l'anava a empaitar.

Ella s'emmurriava, però només tenia dotze anys i al cap de dos minuts ja tornava a atiar-lo fregant-li el nas amb les puntes de les trenes per fer-se un tip de riure de veure'l esternudar.

La Rosa, després d'eixugar-se les mans al revers del davantal, va fer una bona abraçada als Alvarado i va cridar l'Escolàstica per mostrar-li el gibrell verd i groc que l'Elena acabava d'entregar-li.

—Els compro a cal Tupinets, al carrer Cavallers, i mira... he pensat que sempre va bé un gibrellet.

—I tant! Però no calia, dona! —digué la Rosa, cabdellant el cordill que embolicava el paquet i posant-se'l a la butxaca del davantal.

La Rosa i l'Elena eren, de tan amigues, gairebé parentes. Els Alvarado, seguint els dictats de La Canadenca, havien viscut en diferents llocs. L'Elena Prario, d'origen italià, portava el registre exacte de les diferents residències que havien ocupat, ja que cada fill dels cinc que havia tingut havia nascut en un poble diferent: la Felix havia nascut a l'Ametlla de Montsec, sa germana gran, a Sagunt, el Lluís, a Almenar... El Lluís, pobret, només tenia tres anyets quan la meningitis el va deixar sord i mut. L'Elena, fent honor als seus orígens, no es doblegava per res, però la sordmudesa del fill la va ensorrar i va necessitar la mà d'una amiga per suportar els estralls que la malaltia els havia deixat a casa. La Rosa li va oferir les dues mans, el cor i els braços, i ja van ser amigues per sempre més. Després, els Alvarado van fixar residència a Lleida, al carrer Remolins, i les visites de l'Elena a Almenar eren esporàdiques, però sempre carregades de gratitud i d'aires nous que portava de la ciutat.

Els Alvarado van anunciar que es quedarien tres dies i les dones es van donar pressa a disposar-ho tot per instal·lar els amics.

La Felç, cargolant-se una metxa dels seus cabells negríssims, seguia amb els ulls empetitits per la miopia el Joan, que sortia cap al corral.

—Vine, Felç, que m'ajudaràs a entrar els "tocinos".

El Joan i la Felç van iniciar una estrepitosa corredissa darrere els porquets que provocà la histèria de les gallines, les riallades dels joves i una nuvolada de pols i palla que s'escampà per tot el corral.

La Felç justificava el nom que duia i semblava tot el terme de la seva alegria. Durant tres dies, el Joan va estar ben distret de l'enyorament del poble, però no pas dels sentiments. El record de la Marieta el feia felç al mateix temps que l'entristia, i va saber del cert que n'estava ben enamorat.

Amb la col·laboració de

© dels textos: Montse Vendrell Bardají, 2023
© de la fotografia de la coberta: Manel Viladrich, 2023
Idea original de la coberta: Tere Bardají
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2023
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: març de 2023
ISBN: 978-84-1303-447-8
DL: L 69-2023
Impress a Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

◀ impress a lleida ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.